

III. PRZEGLĄD ORZECZNICTWA

1. ORZECZNICTWO CYWILNE SĄDU NAJWYŻSZEGO

Ustawa z dnia 29 X 1920 r. o spółdzielniach (Dz. U. z 1950 r., nr 25 poz. 232)

Art. 52 ust. 2. Termin do wniesienia powództwa o unieważnienie uchwały walnego zgromadzenia członków spółdzielni wskazany w art. 52 ust. 2 ustawy o spółdzielniach jest terminem zawitym prawa materialnego. Tego rodzaju charakter omawianego sześciotygodniowego terminu przesądza o niemożności przywrócenia uchybionego terminu, gdyby nawet stronie zainteresowanej nie można było przypisać jakiegokolwiek winy w omieszkaniu wniesienia pozwu. Żaden bowiem przepis prawa nie przewiduje możliwości przywrócenia terminu zawitego, ustanowionego przez prawo materialne, w sposób podobny do tego, jaki dla czynności procesowej określa art. 178 § 1 kpc. (4 CR 901/01 z dnia 6 V 1963 r.).

Ustawa z dnia 2 VIII 1926 r. o prawie właściwym dla stosunków prywatnych międzynarodowych (Dz. U. nr 101 poz. 581, zmiana Dz. U. z 1936 r. nr 3 poz. 22)

Art. 5. „Testament sporządzony przez obywatela polskiego za granicą, odpowiadający co do formy prawu miejsca jego sporządzenia, jest pod względem formy ważny na obszarze Polski” (uchwała III CO 50/63 z dnia 16 X 1963 r.).

Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 16 III 1928 r. o umowie o pracę pracowników umysłowych (Dz. U. nr 35 poz. 323)

Art. 19. Umowne zobowiązanie się zakładu pracy wobec pracownika kontraktowego do wypłacenia mu uposażenia przez okres jednego roku w razie niezdolności do pracy z powodu choroby jest skuteczne, nieważne bowiem byłoby umowne uregulowanie wynagrodzenia za okres choroby w sposób odbiegający od przepisu art. 19 rozporządzenia o umowę o pracę prac. urn. na niekorzyść pracownika, a nie odwrotnie, przepis zaś art. 39 ustawy z dnia 4 II 1949 r. o uposażeniu pracowników państwowych (Dz. U. nr 7 poz. 39 z późn. zmianami) zakazuje tylko przyznawania wyższych wynagrodzeń pracownikom zatrudnionym na podstawie umowy o pracę od uposażeń przewidzianych w tejże ustawie (II PR 244/63 z dnia 21 III 1963 r.).

Kodeks zobowiązań z dnia 27 X 1933 r. (Dz. U. nr 82 poz. 598 wraz z późniejszymi zmianami)

Art. 134. Gdy przedmiotem roszczenia jest szkoda na osobie, odpowiedzialność kontrahenta może wynikać nie tylko z umowy, lecz także z czynu niedozwolonego w rozumieniu art. 134 k.z. W szczególności gdy chodzi o pojazd mechaniczny, który ze swej natury i przeznaczenia łatwo może stać się przyczyną uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia, można przyjąć jako regułę, że sprzedaż takiego pojazdu posiadającego wady techniczne mogące wywołać katastrofę — jeśli jest rezultatem niedbalstwa lub innej postaci winy — będzie stanowić nie tylko naruszenie obo-

wiązków wynikających z umowy sprzedaży, lecz także naruszenie nakazów i zakazów ogólnych, mających za przedmiot ochronę życia i zdrowia człowieka i nienarażenie tych podstawowych dóbr na niebezpieczeństwo (2 CR 96/62 z dnia 6 II 1963 r.).

Art. 157 § 1 i 2. Koszt wystawienia przez męża pomnika na grobie zmarłej żony, jeżeli nie przekracza przeciętnych sum na ten cel wydatkowanych w rodzinach, w których zwyczaj stawiania nagrobków jest przyjęty i realizowany, podlega zwrotowi w ramach odszkodowania należnego od osób odpowiedzialnych za skutki wypadku, który śmierć spowodował (I PR 244/62 z dnia 10 XII 1962 r.).

Art. 157 § 2. Odpowiedzialny za szkodę odpowiada również i za przyspieszenie rozwoju chorzeń samoistnych, które bez wypadku i doznanych wskutek tego przez poszkodowanego urazów według przeważającego prawdopodobieństwa nie byłoby nastąpiło (I PR 342/631 z dnia 13 VIII 1963 r.).

Art. 160. W wypadku wyrządzenia szkody państwu w towarze importowanym odszkodowanie w stosunku do zobowiązanych do jej pokrycia należy obliczać według cen rynkowych w złotych obiegowych, chociaż państwo pokrywa szkodę w złotych dewizowych (4 CR 34/62 z dnia 30 VIII 1962 r.).

Art. 161 § 1. Według art. 161 § 1 k.z. poszkodowany jest uprawniony do dochodzenia również kosztów poniesionych przez osobę trzecią w związku z doznany przez niego uszkodzeniem ciała, w szczególności kosztów jego leczenia (4 CR 17/62 z dnia 16 XI 1962 r.).

Art. 161 § 2. Nawet bardzo niski procent niezdolności do pracy ustalony według kryteriów ogólnych może w konkretnym wypadku stanowić podstawę do przyznania odszkodowania z mocy art. 161 § 2 k.z. (II PR 542/612 z dnia 4 VI 1963 r.).

Art. 162 § 2. Diety służbowe — niezależnie od częstotliwości wyjazdów służbowych — nie podlegają zaliczeniu do dochodów (zarobków) pracownika w rozumieniu art. 162 § 2 k.z. (3 CR 357/62 z dnia 3 IV 1963 r.).

Art. 165 § 1. Przewidziana w art. 165 § 1 k.z. fakultatywność („sąd może”) przyznania poszkodowanemu stosownej sumy pieniężnej jako zadośćuczynienia prowadzi do wniosku, że nieznaczne cierpienia fizyczne lub nieznaczna krzywda moralna nie uzasadnia przyznania zadośćuczynienia.

Znaczniejszymi cierpieniami fizycznymi mogą już być bolesne zabiegi, operunki, nawet pewne szczególne niedogodności, np. choćby polegające na dłuższym unieruchomieniu nogi w gipsie. Judykaturze nie są natomiast znane wypadki przyznania zadośćuczynienia w razie zawnionego wywołania przeciętnej choroby, następnie wyleczonej, np. grypy. Wynika zaś to z tego, że w normalnych warunkach, przy należytej opiece lekarskiej, przeciętna choroba ani nie wymaga bolesnych zabiegów, ani nie wiąże się ze szczególnymi niedogodnościami, same zaś jej objawy z reguły nie są takie, by wywoływały aż znaczniejsze cierpienia fizyczne.

Z kolei znaczniejszą krzywdą moralną może być ujemne przeżycie psychiczne, np. wiążące się z pogryzieniem przez zwierzę, które wywołało lęk u poszkodowanego, dalej — przeżycia mające swe źródło w uzasadnionej obawie co do wyniku choroby, jej następstw itp. (4 CR 302/62 z dnia 9 III 1963 r.).

Art. 165 § 1. W zasadzie świadczenia w naturze w postaci leczenia, pobytu w szpitalach czy sanatoriach nie mogą mieć wpływu na określenie wysokości zadośćuczynienia za cierpienia fizyczne i krzywdę moralną, a to przede wszystkim z uwagi na różne cele, jakie mają spełnić omawiane świadczenia i nawiązka, oraz dlatego, że zaliczenie wartości tych świadczeń na zadośćuczynienie narusza

art. 1165 § 1 k.z. Tylko w pewnych szczególnych okolicznościach pobyt w zdrowisku lub uzdrowisku, jeśli nie jest uzasadniony wyłącznie względami zdrowotnymi, lecz ma na względzie sprawienie poszkodowanemu przyjemności, może w ramach art. 158 § 1 k.z. mieć wpływ na określenie wysokości stosownego w rozumieniu art. 165 § 1 k.z. zadośćuczynienia (III PR 119/63 z dnia 26 VI 1963 r.).

Art. 364. „Jeżeli po przeniesieniu własności nieruchomości z darczyńcy na obdarowanego, darczyńca — mając do tego podstawy — odwołał darowiznę, stał się on z powrotem właścicielem nieruchomości z chwilą, w której oświadczenie odwołania darowizny doszło do wiadomości obdarowanego w taki sposób, że mógł on o tym oświadczeniu powziąć wiadomość. Od tej chwili ma przepis art. 399 k.z. odpowiednie zastosowanie" (uchwała III CO 51/63 z dnia 17 X 1963 r.).

Art. 473. „Jeżeli zakład pracy dochodzi od pracownika materialnie odpowiedzialnego roszczenia z weksłu gwarancyjnego, przepis art. 473 k.z. nie ma zastosowania" (uchwała składu 7 sędziów III CO 56/63 z dnia 25 XI 1963 r.).

Art. 605 § 2. W odróżnieniu od ujemnej oceny moralnej, z jaką z natury rzeczy wiąże się rażąca niewdzięczność obdarowanego, rozwiązanie umowy o dożywocie uzależnione jest od kryteriów zupełnie innego rodzaju i może stosownie do art. 605 § 2 k.z. nastąpić tylko w wypadkach wyjątkowych, ekonomicznie uzasadnionych, a przede wszystkim wtedy, gdy przewidziana w art. 605 § 1 k.z. zmiana określonych umową świadczeń na rentę dożywcotnią nie prowadzi do właściwego rezultatu. Jest oczywiste, że okoliczności, jakie ma na względzie przepis art. 605 § 2 k.z., dopuszczający możliwość rozwiązania umowy o dożywocie w wypadkach wyjątkowych, muszą dotyczyć sytuacji powstałej na tle osobistych stosunków pomiędzy zobowiązanym a dożywcotnikiem oraz że z chwilą śmierci dożywcotnika przesłanki rozwiązania dożywocia na podstawie art. 605 § 2 k.z. przestają być aktualne (2 CR 450/62 z dnia 9 VIII 1962 r.).

Kodeks handlowy z dnia 21 VI 1934 r. (Dz. U. nr 57 poz. 502)

Art. 85 § 1. Zobowiązanie jednego ze współników jawnych spółki co do ponoszenia za drugiego współnika jawnego tej spółki wszelkich strat spółki jest w świetle postanowień art. 85 § 1 i 88 k.h. bezskuteczne wobec osób trzecich (4 CR 129/62 z dnia 9 II 1963 r.).

Ustawa z dnia 21 VI 1939 r. o zniesieniu służebności (Dz. U. nr 59, poz. 389)

„Osoba uprawniona do korzystania ze służebności gruntowej, a pominięta w postępowaniu o zniesienie służebności, przeprowadzonym w trybie umownym na podstawie przepisów ustawy z dnia 21 czerwca 1939 r. o zniesieniu służebności, może dochodzić na drodze sądowej swych praw do wspólnej własności nieruchomości wydzielonej w zamian za zniesienie służebności" (uchwała III CO 18/63 z dnia 5 IX 1963 r.).

Dekret z dnia 8 III 1946 r. o majątkach opuszczonych i ponemieckich (Dz. U. nr 13 poz. 87)

Art. 33. W myśl art. 33 dekretu nabycie własności zależy tylko od dwu przesłanek: uzyskania prawomocnego orzeczenia o przywróceniu posiadania oraz od upływu czasu. Termin ten nie uzależnia natomiast nabycia własności w tym trybie od dobrej wiary posiadacza, ani też nie utrudnia tego nabycia (tak jak to czynią przepisy prawa rzeczowego o zasiedzeniu — art. 50 § 2 i art. 51 § 2) w wypadku, gdy nabywający własność jest w złej wierze (I CR 935/62 z dnia 3 XI 1962 r.).

Art. 34. Wystąpienie z żądaniem wydania ułamkowej części nieruchomości opuszczonej — niezależnie od tego, czy zostało dokonane przez właściciela całej

nieruchomości, czy też właściciela części nieruchomości objętej żądaniem — przerywa bieg terminu przemilczenia przewidzianego w art. 34 dekretu z dnia 5 III 1946 r. o majątkach opuszczonych i ponemieckich tylko co do tej części nieruchomości, której dotyczyło żądanie wydania (3 CR 330/62 z dnia 4 IV 1963 r.).

Prawo rzeczowe z dnia 11 X 1946 r. (Dz. U. nr 51, poz. 319 wraz z późniejszymi zmianami)

Art. 52. Z faktu, że rzeczy były zakopane na danej nieruchomości, samo przez się nie wynika jeszcze, że rzeczy te w tym czasie znajdowały się w posiadaniu właściciela nieruchomości w rozumieniu art. 52 pr. rzecz. (3 CR 205/62 z dnia 20 III 1963 r.).

Art. 95. „Sądowe zniesienie współwłasności nieruchomości przez ustanowienie odrębnej własności lokali jest niedopuszczalne” (uchwała składu 7 sędziów III CG 54/62 z dnia 11 XI 1963 r.).

Ustawa z dnia 18 XI 1948 r. o dostawach, robotach i usługach na rzecz skarbu państwa, samorządu oraz niektórych kategorii osób prawnych (Dz. U. nr 63, poz. 494)

Zawarcie umowy o roboty i usługi z jednostką gospodarki nie uspołecznionej bez zachowania wymagań ustawy z 18 XI 1948 r. i wydanych do niej przepisów wykonawczych może wprawdzie uzasadniać odpowiedzialność osoby, która do zawarcia takiej umowy dopuściła, z reguły nie skutkuje jednak nieważności samej umowy o dzieło. Gdyby zaś szczególne względy przemawiały za nieważnością umowy, przyjmującemu zamówienie przysługiwałoby roszczenie z tytułu niesłusznego wzbogacenia (1 CR 348/612 z dnia 4 IX 1962 r.).

Kodeks rodzinny z dnia 21 VI 1950 r. (Dz. U. nr 34, poz. 308 wraz z późniejszymi zmianami)

Art. 48 § 1. Niezachowanie terminu z art. 48 § 1 k.r. zachodzi nie tylko wtedy, gdy mąż dowiedział się o urodzeniu przez żonę dziecka, lecz również wtedy, gdy wiedząc, że żona jest w ciąży, i mając obiektywne możliwości sprawdzenia, czy urodziło się dziecko, sprawdzenia tego zaniedbał (2 CR 300/62 z dnia 21 III 1963 r.).

Art. 54. Dobro dziecka jest jedyną i wyłączną przesłanką merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy o wydanie dziecka i o wyniku sprawy nie mogą decydować takie elementy, jak rzekome „prawo podmiotowe” jednego z rodziców do „wykonania umowy” przez drugie z nich co do pobytu dziecka (III CR 197/62 z dnia 28 II 1963 r.).

Art. 57 § 3. W sprawie o wydanie dziecka przez jedno z rodziców drugiemu, gdy obojgu przysługuje władza rodzicielska, dziecko nie może być reprezentowane przez żadne z rodziców, lecz przez kuratora zgodnie z art. 57 § 3 k.r. (III CR 197/62 z dnia 28 II 1963 r.).

Przepisy ogólne prawa cywilnego z dnia 18 VII 1950 r. (Dz. U. nr 34 poz. 311)

Art. 3. Według art. 305 pr. rzecz, nie służy ochrona prawa podmiotowego, lecz stanu faktycznego. Jednakże art. 3 p.o.p.c. używa terminu „prawo” w najszerszym znaczeniu, obejmując więc wszelkie uprawnienia, w tym również i roszczenia wynikłe ze stanu faktycznego. Dlatego i z tych ostatnich roszczeń nie wolno czynić użytku, który by naruszał zasady współzycia społecznego (III CR 117/62 z dnia 6 IV 1963 r.).

Art. 3. Nie może stanowić podstawy uchylenia się od skutków upływu terminu zawitego (prekluzji) powoływanie się na instytucję nadużycia prawa, podkreślona

przez art. 3 p.o.p.c, ponieważ prawo nakazuje z urzędu uwzględniać upływ terminu zawitego (art. 115 p.o.p.c). Odmienne natomiast rzecz się ma z upływem terminu przedawnienia (art. 106 p.o.p.c.) (4 CR 901/61 z dnia 6 V 1963 r.).

Art. 3. Korzystanie z zarzutu przedawnienia może wyjątkowo naruszać zasady współżycia w państwie ludowym, ale taka ocena postępowania strony zgłaszającej zarzut musiałaby mieć uzasadnienie w szczególnych okolicznościach ustalonych w sprawie. Mogłoby to mieć miejsce np. gdyby strona zobowiązana, nie uznając wyraźnie roszczenia, przeciągała pertraktacje ugodowe poza termin przedawnienia, a następnie wobec wierzyciela, który licząc na ugodowe załatwienie, nie wnosił sprawy do sądu, zasłaniała się przedawnieniem (III PR 8/63 z dnia 30 IV 1963 r.).

Art. 105. Żądanie wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości przedawnia się, wobec braku przepisu szczególnego, z upływem lat dziesięciu, stosownie do zasady ogólnej wyrażonej w art. 105 p.o.p.c. (4 CZ 82/62 z dnia 27 XI 1962 r.).

Art. 106. Zarzut przedawnienia może spowodować oddalenie powództwa tylko wówczas, gdy przedmiotem procesu jest „roszczenie” w znaczeniu art. 106 p.o.p.c. Tam zaś, gdzie pozew nie zmierza do zaspokojenia powoda, zarzut przedawnienia jest bezprzedmiotowy. Jeżeli więc powód nie dochodzi roszczenia w tym właśnie znaczeniu, a przedmiotem procesu jest ustalenie nieważności umowy czyli ustalenie nieistnienia praw, jakie miałyby wynikać z tej umowy, to w stosunku do takiego żądania pozwu aktualność zarzutu przedawnienia jest logicznym niepodobieństwem (III CR 193/62 z dnia 1 III 1963 r.).

Art. 111. Przerwa terminu przedawnienia, zasiedzenia czy przemilczenia na skutek wytoczenia powództwa (art.111 pkt 2 p.o.p.c.) następuje tylko wtedy, gdy zostaje ono wniesione przeciwko osobie, na której korzyść termin ten biegnie, nie może natomiast wyrzucić takiego skutku wytoczenie powództwa przeciwko osobie, której sporne prawo nie przysługiwało w ogóle lub nie przysługiwało już w chwili wytoczenia powództwa. Tak więc w razie przeniesienia przez posiadacza nieruchomości posiadania na inną osobę, właściciel nieruchomości, chcąc po tym zdarzeniu przerwać bieg zasiedzenia, musi wytoczyć powództwo przeciwko nowemu posiadaczowi, a nie przeciwko jego poprzednikowi, pomimo że jego posiadanie dolicza się w myśl art. 57 § 1 pr. rzecz, do posiadania aktualnego posiadacza (I CR 935/62 z dnia 3 XI 1962 r.).

Art 111. „Uzyskanie przez właściciela nieruchomości postanowienia o przywróceniu posiadania w trybie ustawy z dnia 6 V 1945 r. o majątkach opuszczonych i porzuconych (Dz. U. nr 17, poz. 97) nie przerywa biegu zasiedzenia na rzecz posiadacza nieruchomości, jeżeli nie został on wezwany do udziału w postępowaniu o przywrócenie posiadania, a postanowienie o przywróceniu posiadania nie zostało wykonane” (uchwała III CO 33/63 z dnia 12 X 1963 r.).

Kodeks postępowania cywilnego — Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 VIII 1950 r. o ogłoszeniu jednolitego tekstu kodeksu postępowania cywilnego (Dz. U. nr 43, poz. 394 wraz z późniejszymi zmianami)

Art. 49. Udział w rozpoznawaniu sprawy o manko ławnika, którego ze stroną powodową (przedsiębiorstwem państwowym) wiąże stosunek pracy, samo przez się nie powoduje nieważności postępowania w rozumieniu art. 371 § 2 pkt 4 k.p.c, jeżeli prawa i obowiązki wynikające z umowy o pracę nie pozostają w żadnym związku z roszczeniami powoda (2 CR 298/62 z dnia 16 V 1963 r.).

Art. 79 § 1. „Osoba prawna, sprawująca zarząd majątku lub interesów strony, może być jej pełnomocnikiem procesowym” (uchwała składu 7 sędziów III CO 42/63 z dnia 23 XI 1963 r.).

Art. 101. W razie gdy powód domagał się przyznania tytułem zadośćuczynienia sumy rażąco wygórowanej, mianowicie takiej, której sądy w podobnych wypadkach w ogóle nie przyznają, to trzeba uznać, iż rozstrzygnięcie nie należy już do oceny sądu (art. 101 k.p.c), co sprawia, że w zakresie zwrotu kosztów procesu powód powinien ponieść niekorzystne konsekwencje zgłoszenia takiego żądania (4 CR 302/62 z dnia 9 III 1963 r.).

Art. 119 § 2. Zniesienie kosztów procesu między stronami jest równoznaczne z nałożeniem ich na obie strony po połowie, co normalnie pociąga za sobą obowiązków ściągania od nich również po połowie nie uiszczonych opłat i wydatków sądowych (art. 119 § 2 k.p.c), jeśli sąd orzekający nie rozstrzygnie tej kwestii inaczej (2 CR 1140/61 z dnia 7 XI 1962 r.).

Art. 386. Wniosek rewizyjny o „uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji celem merytorycznego rozpoznania” nie stoi na przeszkodzie orzeczeniu przez sąd rewizyjny co do istoty sprawy w razie stwierdzenia, że postępowanie nie jest dotknięte uchybieniami procesowymi mogącymi mieć wpływ na wynik sprawy, a zachodzi tylko naruszenie prawa materialnego, polegające na wadliwej ocenie prawnej stanu faktycznego prawidłowo ustalonego przez sąd pierwszej instancji w zaskarżonym wyroku (II PR 632/62 z dnia 18 IX 1963 r.).

Art. 573 § 1 pkt 2. Przepis art. 573 § 1 pkt 2 k.p.c. wymaga dokumentu stanowiącego dowód tego, że po powstaniu tytułu egzekucyjnego nastąpiło zdarzenie, wskutek którego zobowiązanie wygasło lub nie może być egzekwowane. Nie jest takim dowodem pozasądowe pisemne oświadczenie osoby trzeciej, stanowiące jako dokument prywatny jedynie dowód tego, że zawarte w nim oświadczenie pochodzi od osoby, która go podpisała (1 CR 860/62 z dnia 13 IX 1962 r.).

Dekret z dnia 24 VI 1954 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. z 1958 r. nr 23, poz. 97)

Art. 24. Dopuszczenie do przebywania na terenie zakładu pracy osób nietrzeźwych stanowi naruszenie powszechnych zasad bezpieczeństwa pracy w rozumieniu art. 24 dekretu emerytalnego i skutkuje odpowiedzialność zakładu pracy za szkodę spowodowaną czynem takiej osoby pracownikiem danego zakładu w czasie ich pracy, zwłaszcza gdy chodzi o zamknięty teren fabryczny, do którego dostęp podlega kontroli (2 CR 1140/01 z dnia 7 XI 1962 r.).

Art. 24. Przepis art. 24 ust. 2 dekretu z dnia 24 VI 1954 r. w związku z art. 161 k.z. zobowiązuje odpowiedzialnego za skutki wypadku występujące nawet w postaci rozstroju czasowego zdrowia do wynagrodzenia szkody z tym związanej i nie wymaga do zastosowania tego przepisu, by ten rozstrój zdrowia miał charakter trwały nieuleczalny (I PR 53/63 z dnia 2 VII 1963 r.).

Art. 24. Pracodawca odpowiada za skutki pogwałcenia zakazu zatrudnienia pracownika ponad dopuszczalną ustawowo ilość godzin na dobę, zwłaszcza bez przerwy, gdyż stanowi to naruszenie przepisów o ochronie życia i zdrowia pracowników w rozumieniu art. 24 dekretu z 25 VI 1954 r. o powsz. zaopatrzeni, emeryt. (1 CR 330/02 z dnia 3 XI 1963 r.).

Prawo z dnia 8 VI 1955 r. o aktach stanu cywilnego (Dz. U. nr 25, poz. 151)

Art. 63 ust. 2. Prawidłowa wykładnia art. 63 ust. 2 prawa o aktach stanu cywilnego w związku z art. 474 § 3 k.p.c. nie pozostawia wątpliwości, że uznać można jedynie orzeczenie sądowe państwa obcego, niedopuszczalne jest natomiast uznanie innego dokumentu pochodzącego od organów obcego państwa (II CR 409/62 z dnia 27 X 1962 r.).

Dekret z dnia 18 I 1956 r. o ograniczeniu dopuszczalności rozwiązywania umów o pracę bez wypowiedzenia oraz o zabezpieczeniu ciągłości pracy (Dz. U. nr 2, poz. 11 wraz z późniejszymi zmianami)

Art. 16. „W razie przejścia pracownika zatrudnionego na podsawie umowy o pracę do innego zakładu pracy z zachowaniem ciągłości pracy (art. 16 dekretu z 18 I 1956 r. o ograniczeniu dopuszczalności rozwiązywania umów o pracę bez wypowiedzenia oraz o zabezpieczeniu ciągłości pracy) obowiązek zaspokojenia roszczenia z tytułu już nabytego prawa do bieżącego urlopu wypoczynkowego obciąża zakład pracy, w którym pracownik prawo to nabył” (uchwała składu 7 sędziów III PO 18/62 z dnia 25 I 1963 r.).

Ustawa z dnia 15 XI 1956 r. o odpowiedzialności państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszy państwowych (Dz. U. nr 54, poz. 243)

Art. 3. Czyn funkcjonariusza wojskowego, który wbrew przepisom o używaniu broni służbowej oddaje strzały z pistoletu służbowego w miejscu publicznym, nie tylko stwarza niebezpieczeństwo dla otoczenia w chwili popełnienia tego czynu, lecz również z reguły uzasadnia przypuszczenie, że bezprawne używanie broni może się powtarzać i że na skutek posiadania tej broni funkcjonariusz może zagrażać bezpieczeństwu życia i zdrowia obywateli. Zobowiązuje to przełożonych i dowództwo jednostki wojskowej do wyciągnięcia w stosunku do takiego funkcjonariusza jak najdalej idących konsekwencji karnych i służbowych oraz do spowodowania usunięcia go ze służby lub co najmniej odebrania mu prawa posiadania broni palnej; zaniechanie takiego obowiązku i tolerowanie przez zwierzchników takiego postępowania może uzasadniać przyjęcie, że — w wypadku dopuszczenia się przez takiego funkcjonariusza poza służbą przestępstwa przeciwko zdrowiu i życiu przy użyciu broni służbowej — pomiędzy zaniedbaniem obowiązku nadzoru ze strony przełożonych a popełnionym przez funkcjonariusza przestępstwem zachodzi normalny związek przyczynowy w rozumieniu art. 157 § 2 k.z.,- a zatem istnieją przewidziane w ustawie z dnia 15 XI 1956 r. (Dz. U. nr 54, poz. 243) przesłanki odpowiedzialności państwa za szkodę wyrządzoną przez tego funkcjonariusza osobom trzecim (1 CR 1005/61 z dnia 11 XII 1962 r.).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 I 1958 r. w sprawie dostaw, robót i usług na rzecz jednostek państwowych (Dz. U. nr 6 poz. 17)

Przepisy rozporządzenia R.M. z dnia 13 I 1958 r. dotyczą wykonania robót wyłączenie na rzecz jednostek państwowych lub przez państwo dokonanych, nie dotyczą więc prywatnego przedsiębiorcy wykonującego roboty na rzecz organizacji spółdzielczej. Stosunek stron w tym wypadku regulują przepisy odnoszące się do umowy o dzieło (art. 478—497 k.z.) (2 CR 677/61 z dnia 29 VIII 1962 r.).

Ustawa z dnia 30 I 1959 r. — Prawo lokalowe (Dz. U. z 1962 r., nr 47, poz. 227)

Art. 16. „Najemca lokalu mieszkalnego jest uprawniony do żądania eksmisji osoby wspólnie z nim zamieszkałej z przyczyn wymienionych w art. 16 ust. 1 pkt 2 i 3 prawa lokalowego, o ile stosunek osobisty łączący tę osobę z najemcą nie stoi temu na przeszkodzie” (uchwała III CO 45/63 z dnia 16 IX 1963 r.)

Ustawa z dnia 17 VI 1959 r. o paszportach (Dz. U. nr 36, poz. 224)

Art. 5 ust. 2. „Na wyjazd małoletniego wraz z jednym z rodziców, któremu w wyroku orzekającym rozwód powierzono wykonywanie władzy rodzicielskiej, potrzebne jest oświadczenie o zgodzie drugiego z rodziców, który nie został pozbawiony władzy rodzicielskiej, a w razie niemożności uzyskania takiego oświadczenia — zezwolenie władzy opiekuńczej" (uchwała III CO 23/63 z dnia 11 X 1963 r.).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 II 1960 r. w sprawie przekazania do postępowania arbitrażowego niektórych spraw o prawa majątkowe (Dz. U. nr 9, poz. 60)

Art. § 1 ust. 3. Organizacja społeczna, która posiadała zezwolenie ministra finansów na wykonywanie działalności gospodarczej i była w zakresie tej działalności podmiotem arbitrażowym na podstawie § 1 ust. 3 rozporządzenia R.M. z dnia 17 II 1960 r., a następnie zezwolenie to utraciła, przestała być z tą chwilą podmiotem arbitrażowym i dla dochodzenia jej roszczeń właściwa jest droga sądowa, choćby nawet dochodzone roszczenie dotyczyło okresu, gdy organizacja ta powyższe zezwolenie posiadała (3 CR 353/62 z dnia 20 III 1963 r.).

Zebrał
Witold Świącicki

2. ORZECZNICTWO KARNE SĄDU NAJWYŻSZEGO (IZBA KARNA I IZBA WOJSKOWA)

Kodeks karny z 1932 r.

Art. 56. Stosownie do art. 56 k.k. przy wymiarze grzywny uwzględnia się obok stosunków majątkowych sprawcy nie tylko korzyść majątkową, którą sprawca osiągnął z przestępstwa, lecz również rozmiar wyrządzonej przestępstwem szkody (17 VI 1963 — II K 87/63).

Art. 140. Warunkiem przypisania biegłemu sądowemu przestępstwa z art. 140 § 1 k.k. jest prawidłowe wykazanie, że: 1. złożona opinia rozmija się z prawdą, a więc podaje nieprawdziwe fakty, albo wyciąga z faktów wnioski jawnie niezgodne z kryteriami uznawanymi za niewątpliwe w tej specjalistycznej dziedzinie, jaką reprezentuje biegły; 2. powyższa nieprawdziwość opinii ogarnięta jest świadomością biegłego, który wie, że składa opinię wbrew swej lepszej wiedzy, contra melioram scientiam, albo możliwość taką przewiduje i z nią się godzi (26 III 1963 — II K 59/62).

Art. 148. 1. Jeżeli przestępstwa z art. 148 § 1 k.k. dopuszcza się ten, kto utrudnia lub udaremnia postępowanie karne, pomagając sprawcy przestępstwa uniknąć odpowiedzialności karnej, to musi on mieć świadomość, że osoba, której pomaga, dopuściła się przestępstwa. Jeśli więc jest przekonany, że dana osoba jest niewinna, że nie popełniła przestępstwa, nie odpowiada. Wystarczający jest jednak zamiar ewentualny, tzn. gdy przewiduje, że dana osoba dopuściła się przestępstwa i godzi się jej pomagać, by uniknęła odpowiedzialności karnej na wypadek, gdyby rzeczywiście była ona sprawcą danego przestępstwa. Natomiast nie podpada pod art. 148 § 1 k.k. działanie tego, kto pomaga osobie, o której jest przekonany, że nie popełniła przestępstwa i niesłusznie jest podejrzana, ustawa bowiem nie mówi

o podejrzanym o popełnienie przestępstwa, lecz „o sprawcy przestępstwa”, wykładnia zaś rozszerzająca nie jest dopuszczalna.

2. Przez utrudnianie postępowania karnego (art. 148 § 1 k.k.) rozumie się takie działania, które albo przeszkadzają skutecznemu i sprawnemu ukończeniu postępowania karnego, albo czynią wyłom w środkach dowodowych, za pomocą których można udowodnić przestępcy jego winę.

Dyspozycja art. 148 § 1 k.k. nie wylicza wyczerpująco sposobów działania sprawcy, może on popełnić przestępstwo także np. bezprawnie odmawiając zeznania w charakterze świadka w celu ratowania osoby oskarżonej, przeszkadzając w złożeniu wniosku o ściganie, użyczając przestępcy swoich dokumentów w celu wyjazdu za granicę. W każdym bądź razie nie wchodzi w zakres czynności wykonawczej tego przestępstwa dążenie do zasięgnięcia u prokuratora informacji czy działanie natury interwencyjnej (10 IV 1963 — Rw. 279/63).

Art. 187. Podpisanie innej osoby — jej nazwiskiem — na dokumencie mającym znaczenie prawne, nawet za zgodą tej osoby, stanowi przestępstwo z art. 187 k.k. (14 II 1963 — II K 688/62).

Art. 225 § 2. Istota silnego wzruszenia, będącego wynikiem przemożnego wpływu czynników emocjonalnych, sprowadza się do takiego stanu psychicznego, w którym kontrola charakteru uczucia doprowadzającego do czynu jest u sprawcy tak dalece ograniczona, że jeśli w ogóle nie wyłącza, to co najmniej znacznie utrudnia możliwość rozeznania (z chwili czynu) charakteru uczucia kierującego procesem emocjonalnym (29 VI 1963 — IV K 130/63).

Art. 259. Zasadnicza różnica między przestępstwem przewidzianym w art. 259 k.k. a przestępstwem z art. 261 k.k. polega na tym, że przy przestępstwie określonym w art. 261 k.k. wola pokrzywdzonego nie musi być całkowicie sparaliżowana oraz mienie jego nie przechodzi w posiadanie sprawcy natychmiast, lecz w przyszłości (5 X 1962 — Rw 1000/62).

Art. 286. Pojęcia urzędnika nie można uzależniać od formy czy sposobu jego powołania. Do istoty tego pojęcia należy bezpośrednie branie udziału w sprawowaniu kierownictwa, nadzoru lub innej postaci zarządu (administrowania). Rada Nadzorcza jest organem nadzorującym i kontrolującym działalność spółdzielni. Oskarżony, jako przewodniczący Rady, miał obowiązek zwołać posiedzenie Rady przynajmniej raz na kwartał, w myśl § 38 pkt 1 statutu, celem powołania Komisji Rewizyjnej. Szczególna więc rola, jaką spełnia przewodniczący Rady Nadzorczej, uzasadnia odpowiedzialność jego z art. 286 k.k. (8 IV 1963 — II K 1216/61).

Art. 290 § 1 i 2. Zarówno orzecznictwo, jak i doktryna, stoi na zdecydowanym stanowisku, że czynnością urzędową w rozumieniu przepisu art. 290 k.k. jest nie tylko ostateczna decyzja w sprawie, lecz również każda inna czynność urzędowa, do której wykonania urzędnik jest obowiązany w związku z załatwieniem sprawy urzędowej (7 sędziów 4 VII 1963 — V K 682/61).

Art. 290 § 1. Związek z urzędowaniem w rozumieniu przepisu art. 290 § 1 k.k. zachodzi zarówno w przypadku, gdy urzędnik przyjmuje korzyść za konkretną czynność urzędową, jak i wówczas, gdy ofiarowana korzyść ma na względzie całokształt jego działalności urzędowej, a mianowicie gdy chodzi o przychyłne usposobienie do siebie urzędnika. Przyjęcie czeku stanowi nie tylko usiłowanie uzyskania korzyści majątkowej, lecz jest równocześnie przyjęciem obietnicy korzyści majątkowej — do czasu jego zrealizowania, kiedy następuje realne uzyskanie takiej korzyści (3 XII 1962 — II K 407/63).

Art. 290 § 2. Dyspozycja art. 290 § 2 k.k. w pierwszym ustępie dotyczy czynności urzędowej w ogóle, a więc obejmuje zarówno czynność nieprawidłową, jak i czynność zgodną z prawem, a stanowiącą wypełnienie obowiązku urzędnika. Kwalifikowana postać przestępstwa wynika więc nie z rodzaju dokonywanej czynności urzędowej, lecz ze sposobu zachowania się urzędnika, który wykazuje nie tylko inicjatywę w kierunku wręczenia mu łapówki, lecz posuwa się tak daleko, że nie tylko żąda łapówki, ale uzależnia spełnienie czynności urzędowej od otrzymania wynagrodzenia (3 IX 1962 — III K 224/60).

Art. 293. Osoba, która dała urzędnikowi jedynie obietnicę wynagrodzenia pieniężnego, chociażby nawet bez zamiaru jej urzeczywistnienia, dopuszcza się przestępstwa z art. 293 k.k. w związku z art. 290 § 1 k.k. jeżeli tylko takie działanie wywarło lub" miało wywrzeć wpływ na czynności urzędnika w związku z jego urzędowaniem (25 II 1963 — IV K 620/62).

Kodeks postępowania karnego

Art. 34 § 1. Stosownie do przepisu art. 34 § 1 litera g k.p.k., sędziowie biorący w niższej instancji udział w prowadzeniu sprawy, są wyłączeni w wyższej instancji do udziału w rozpoznawaniu tylko takich środków odwoławczych, jakie zostały założone od orzeczeń (i zarządzeń), w których wydaniu oni brali udział. Wynika to ze sformułowania przepisu art. 34 § 1 lit. g k.p.k., według którego sędzia nie może brać udziału w prowadzeniu (w wyższej instancji) sprawy tylko wtedy, „jeżeli w niższej instancji brał udział w wydaniu zaskarżonego”, a więc nie jakiegokolwiek „orzeczenia”. (23 II 1963 r. — V KO 18/63).

Art. 99. Fakt, że świadek jest chory psychicznie, nie oznacza, że zeznania jego muszą być pozbawione mocy dowodowej, jednakże sąd, który takiego świadka przesłuchuje, nie może nie wiedzieć o chorobie psychicznej przesłuchiwanego (23 I 1963 — III K 28/62).

Art. 320. W wypadku powoływania się przez stronę w końcowym przemówieniu na nowe istotne dowody, zachodzi potrzeba wznowienia przewodu sądowego dla sprawdzenia tych dowodów' i bez dokonania tych czynności owe dowody nie mogą stanowić podstawy orzeczenia. Nie można przy tym negować nie tylko prawa, ale i obowiązku sądu brania pod uwagę wypowiedzi stron złożonych w ostatnim słowie, w przeciwnym bowiem razie nie miałyby racji bytu art. 315 k.p.k. Jeżeli więc oskarżony w swym ostatnim słowie przyzna się do winy i wyrazi żal z powodu popełnienia przestępstwa, lub odwrotnie, będzie wyrażał z tego powodu zadowolenie — sąd powinien w uzasadnieniu wyroku ustosunkować się do takich wypowiedzi, gdyż miały one miejsce w toku jeszcze trwającej rozprawy sądowej (4 IV 1963 — I K 16/63).

Art. 331. Stosowania art. 331 k.p.k. w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji nie ograniczają względy formalne, bowiem cała problematyka powództwa cywilnego jest w pierwszej instancji otwarta. Inna sytuacja zachodzi w postępowaniu rewizyjnym, toczącym się zasadniczo w granicach rewizji z wyjątkami wynikającymi z określonych przepisów ustawowych takich, jak art. 377, 378, 384 pkt. 1, 385, 386, 387 k.p.k. W postępowaniu tym przepis art. 331 k.p.k. stosuje się zgodnie z treścią art. 382 k.p.k. odpowiednio, a więc wtedy gdy przedmiotem sądu rewizyjnego jest między innymi rewizja powoda cywilnego, domagającego się zasądzenia powództwa bądź podwyższenia powództwa zasądzonego. Jeżeli jed-

nak brak jest rewizji powoda cywilnego, a sąd rozpoznaje tylko rewizję oskarżonego, to stosowanie z urzędu art. 331 k.p.k. w postępowaniu rewizyjnym oznaczałoby naruszenie granic rewizji na niekorzyść oskarżonego, do czego przepisy rozdziału II księgi VIII k.p.k. nie dają podstawy (7 sędziów 18 X 1062 — V K 211/62).

Art. 331¹. Przepis art. 331¹ k.p.k. w przypadku zagarnięcia mienia społecznego nakazuje z urzędu zasądzenie na rzecz pokrzywdzonej instytucji odszkodowania pieniężnego w wysokości odpowiadającej wartości zagarniętego mienia i tym samym wyklucza zastosowanie ogólnego przepisu art. 158 k.z.; wynika to wyraźnie z porównania treści § 1 z § 2 art. 333¹ k.p.k. (17 VI 1963 — I K 25/63).

Art. 331. Orzeczenie w myśl art. 331¹ k.p.k. sąd wydaje na podstawie przepisów kodeksu postępowania karnego, w szczególności przepisu art. 320 k.p.k., przy czym stosować można posiłkowo zasady procesu cywilnego, jeśli nie są one sprzeczne z zasadami procesu karnego (25 X 1962 — V KO 31/62).

Art. 339. Częściowe uzasadnienie wyroku jest niedopuszczalne, gdyż orzeczenie jest niepodzielne, uzasadnienie więc powinno w każdym wypadku obejmować całość orzeczenia, wszystkich oskarżonych, a nie tylko tych, którzy zgłosili wniosek o sporządzenie uzasadnienia (15 II 1962 — V K 815/61).

Art 384. Sąd Najwyższy, działając w trybie rewizji nadzwyczajnej założonej na niekorzyść oskarżonego, nie może skazać oskarżonego uniewinnionego przez sąd drugiej instancji.

Uchylając w takim wypadku wyrok, Sąd Najwyższy przekazuje sprawę sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania, chyba że zachodzi potrzeba uchylenia obu wyroków i przekazania sprawy sądowi pierwszej instancji bądź oskarżycielowi publicznemu w trybie art. 305 § 1 k.p.k. (uchwała Całej Izby Karnej S.N. 20 X 1962 i 16 XI 1962 — VI KO 13/62).

Art. 496. Przepis § 3 art. 496 k.p.k. odnosi się do sądów pierwszej instancji (20 XII 1962 — VI KO 79/62).

Art. 510. Stosownie do treści przepisu § 2 art. 510 k.p.k., odszkodowanie na zasadach przewidzianych w § 1 art. 510 k.p.k. przysługuje również osobie, względem której postępowanie karne umorzono po jego wznowieniu lub po uchyleniu wyroku skazującego na skutek rewizji nadzwyczajnej z powodu nie uwzględnienia w pierwotnym postępowaniu okoliczności wyłączonej ściganie.

Prawidłowa interpretacja § 2 art. 510 k.p.k. prowadzi do wniosku, iż odszkodowanie przysługuje jedynie wówczas, jeżeli okoliczność wyłączonej ściganie wynika w sposób bezpośredni lub nawet tylko pośredni z materiału dowodowego. Natomiast jeżeli okoliczność ta ujawniona została dopiero po prawomocności pierwotnego wyroku skazującego — nie można mówić o nie uwzględnieniu jej w pierwotnym postępowaniu, albowiem brak było jakichkolwiek przesłanek do przyjęcia istnienia takiej okoliczności (14 VII 1962 — II KZ 93/62).

Inne ustawy karne

Mały kodeks karny

Art. 23. Art. 23 m.k.k. ma zastosowanie w wypadkach rozpowszechnienia in corpore (kolportażu) bądź też sporządzania, przechowywania lub przewożenia w celu rozpowszechniania pism, druków lub wizerunków, których treść precyzuje tenże przepis w dalszej części swojej dyspozycji.

Do istoty przestępstwa z art. 23 m.k.k. należy, aby pisma, druki lub wizerunki były rozpowszechniane lub zgodnie z zamiarem sprawcy przeznaczone do rozpowszechniania, tj. do dotarcia do nieograniczonej liczby odbiorców; nie jest w takim wypadku decydujące, czy pismo, druk lub wizerunek są sporządzone w jednym czy w większej ilości egzemplarzy, okoliczność ta może i powinna być brana pod uwagę przy wymiarze kary.

Sporządzenie i przesłanie do czasopisma artykułu o treści przewidzianej w art. 23 m.k.k. stanowi podżeganie do przewidzianego w tym przepisie sporządzenia i rozpowszechnienia pisma wspomnianej treści. Działanie zaś w porozumieniu z redakcją czasopisma stanowi współsprawstwo (7 sędziów 20 XII 1962 — VI KO 66/62).

Art. 29. Jeżeli oskarżony zdawał sobie sprawę z tego, że namalowane przez niego publicznie dwie duże swastyki będą przez otoczenie tłumaczone jako pochwała faszyzmu i na to się godził, to wina jego z art. 29 m.k.k. nie budzi wątpliwości (9 I 1962 — IV K 826/60).

Art. 38. Powoływanie się na znajomość z pracownikiem urzędu może być potraktowane — w zależności od okoliczności konkretnego wypadku — jako równoznaczne z pojęciem powoływania się na wpływ na urzędnika, wchodzącym w skład ustawowej istoty czynu z art. 38 m. k.k. (7 sędziów 25 IV 1963 — VI KO 7/63).

Kodeks karny Wojska Polskiego

Art. 49. Nagminność popełniania określonego rodzaju przestępstw może stanowić okoliczność obciążającą tylko w takich przypadkach, gdy jest ona notoryjnie znana (16 IX 1963 — Rw 971/63).

Art. 108. Osoba skazana na karę dodatkową utraty praw publicznych, powołana w okresie trwania utraty tych praw do odbycia służby wojskowej i wcielona do jednostki wojskowej, staje się żołnierzem służby czynnej i aż do uwolnienia jej z tej służby może być podmiotem przestępstw z art. 108—109 k.k.W.P. (7 sędziów 11 VI 1963 — RNw 21/63 i 22/63).

Art. 124. Istotnymi elementami dyspozycji art. 124 k.k.W.P. są: a) skupienie się dwu lub więcej żołnierzy w określonych przestępczych zamierzeniach i b) dopuszczenie się przez nich wspólnymi siłami przestępstwa, między innymi określonego w art. 117 k.k.W.P. Skupienie się, o jakim mowa w art. 124 k.k.W.P., może nastąpić również samorzutnie, bez uprzedniej zmywy, byle tylko uczestnicy skupienia kierowali się jednakowym zamiarem dokonania zjednoczonymi siłami czynnej napaści na starszego stopniem (29 V 1962 — Rw 497/62).

Kodeks wojskowego postępowania karnego

Art. 285. Dzień uprawomocnienia się decyzji sądu, o jakim mowa w art. 285 k.w.p.k., to ostatni dzień terminu, w którym można jeszcze zaskarżyć orzeczenie w trybie rewizji lub zażalenia; z upływem tego dnia orzeczenie staje się prawomocne i wówczas rozpoczyna bieg sześciomiesięczny terminu przewidziany w art. 285 k.w.p.k. (19 IV 1963 — N 18/63).

Dekret z dnia 4 III 1953 r. o wzmożeniu walki z produkcją złej jakości (Dz U. nr 16, poz. 63)

Art. 1 § 1. Dekret z dnia 4 III 1953 r. o wzmożeniu walki z produkcją złej jakości ustanawia odpowiedzialność karną jedynie za wprowadzenie do obrotu lub przeznaczenie do użytku konsumentów wyrobów przemysłowych oczywiście

gorszej jakości lub oczywiście nie nadających się do użytku. Tak więc sam fakt wyprodukowania wyrobów złej jakości nie podpada pod przepisy powyższego dekretu. Produkowanie wyrobów złej jakości, które nie zostały przeznaczone do użytku albo nie zostały wprowadzone do obrotu — w zależności od konkretnych ustaleń — może wyczerpywać znamiona przestępstwa z art. 286 § 1 k.k. lub art. 39 m.k.k. Nie można zatem identyfikować dwóch różnych pojęć: wprowadzenie do obrotu produkcji złej jakości i produkowanie towarów złej jakości (6 II 1963 — III K 636/62).

Ustawa z dnia 18 VI 1959 r. o odpowiedzialności karnej za przestępstwa przeciw własności społecznej (Dz. U. nr 36, poz. 228)

Art. 1. Wyłudzenie bez zamiaru uiszczenia należności pożywienia lub napoju w restauracji, będącej zakładem uspołecznionym, stanowi zagarnięcie mienia społecznego, naruszające przepisy ustawy z dnia 18 VI 1959 r., poz. 228 (25 IV 1963 — VI KO 8/63).

Art. 1. Nabywca, który przed zaplaceniem całej należności rozporządził rzeczą ruchomą nabytą przezeń na raty w jednostce handlu uspołecznionego, może odpowiadać za zagarnięcie mienia społecznego niezależnie od tego, czy wyraźnie zastrzeżono w umowie, iż własność zakupionego towaru przechodzi na nabywcę dopiero z chwilą dokonania całkowitej zapłaty, czy też do czasu uregulowania całej należności z umowy nie ma on prawa dysponowania zakupionym towarem — ani odpłatnie, ani nieodpłatnie — oraz obciążania go zastawem. O tym, czy nabywający rzecz na raty dopuścił się jej zagarnięcia, decyduje zamiar nabywającego, co należy już do dziedziny ustaleń faktycznych, przy czym jako wartość zagarniętego mienia można przyjąć jedynie należność pozostającą do uiszczenia (7 sędziów 22 VIII 1963 — VI KO 13/63).

Art. 5. Jeżeli sprawca zagarnięcia drzewa z lasu stanowiącego własność społeczną, od którego odzyskano przed zakończeniem postępowania karnego przedmiot zagarnięcia, uiścił ponadto kwotę równą pojedynczej wartości tego drzewa, należy w wyroku skazującym orzec obowiązek zwrotu podwójnej wartości zagarniętego drzewa, z zaznaczeniem, że obowiązek ten został przez skazanego już w połowie wykonany (7 sędziów 24 I 1963 — VI KO 69/62).

Art. 6. Przepis art. 6 ustawy z dnia 18 VI 1959 r. o odpowiedzialności karnej za przestępstwa przeciw własności społecznej (Dz. U. nr 36, poz. 228 i z 1960 r. nr 29, poz. 166) ma zastosowanie do przestępstw określonych w art. 5 § 1 tej ustawy (29 XI 1962 — VI KO 40/62).

Ustawa karna skarbowa z dnia 13 IV 1960 r. (Dz. U. nr 21, poz. 123).

Art. 45. Nabycie bez zezwolenia wartości dewizowych w postaci złotych monet za zagraniczne banknoty stanowi obrót wartościami dewizowymi, dokonany przez transakcję kupna-sprzedaży, o której mowa w art. 45 § 1 u.k.s. (26 IX 1963 — VI KO 21/63).

Art. 168. Transakcje kupna—sprzedaży złotych monet dolarowych, chociażby wchodziły w grę falsyfikaty, nie mogą uchodzić za przypadki uprzywilejowane, o których mowa w art. 168 u.k.s. (25 I 1963 — III K 767/62).

Zebrał
Stefan Kalinowski

3. ORZECZNICTWO SĄDU NAJWYŻSZEGO W SPRAWACH ZE STOSUNKU PRACY I O ZAOPATRZENIE EMERYTALNE

Dekret z dnia 6 II 1945 r. o utworzeniu rad zakładowych (Dz. U. nr 8, poz. 36 i z 1947 r. nr 24, poz. 92)

Art. 3. Wypowiedzenie przez zakład pracy umowy o pracę bez uprzedniego uzgodnienia przewidzianego w art. 3 układu zbiorowego pracy pracowników handlu wewnętrznego jest ważne (uchwała z 12 II 1963 r. — III PO 20/62).

Art. 28. „a) Członek rady zakładowej lub delegat związkowy korzysta z ochrony stosunku pracy, przewidzianej w art. 28 dekretu z dnia 6 lutego 1945 r. o utworzeniu rad zakładowych (Dz. U. nr 8, poz. 36; zmiana: Dz. U. z 1947 r., nr 24, poz. 92), już od chwili powołania do pełnienia tych funkcji w drodze wyboru;

b) zgodnie z art. 28 powyższego dekretu wypowiedzenie przez zakład pracy umowy o pracę — a więc i tzw. wypowiedzenie warunków płacy — staje się bezskuteczne, jeżeli przed upływem okresu wypowiedzenia pracownik powołany został do rady zakładowej lub powołano go na delegata;

c) członek rady zakładowej zwolniony od pełnienia czynności zawodowych zachowuje prawo do pełnego wynagrodzenia ze stosunku pracy" (uchwała SN z dnia 15 II 1963 r. — III PO 21/62).

Dekret z dnia 15 VI 1954 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. z 1958 r. nr 23, poz. 97)

Art. 24. Odpowiedzialność uspołecznionego zakładu pracy za skutki wypadku przy pracy nie opiera się na przepisach art. 152 k.z., ponieważ ryzyko przewidziane w tym przepisie pokrywa w stosunku do pracowników obowiązkowe ubezpieczenie społeczne, lecz opiera się na przepisie art. 24 cytowanego dekretu z 25 VI 1954 r. Stosowanie ogólnych przepisów k.z. o odpowiedzialności za szkody jest wyłączone, jeżeli chodzi o wypadki pracownicze w tym zakresie, w jakim sprawy tej odpowiedzialności reguluje dekret z 25 VI 1954 r. Przepis art. 24 (pkt 3) dekretu z dnia 25 VI 1954 r. przewiduje odpowiedzialność cywilną pracodawcy tylko w tym wypadku, gdy choroba, niezdolność do pracy lub śmierć pracownika wynikały z naruszenia przez zakład pracy jego obowiązków wynikających z przepisów o ochronie życia i zdrowia pracowników. W braku tych przesłanek w ogóle nie ma podstawy prawnej do żądania od pracodawcy odszkodowania za skutki nieszczęśliwego wypadku w zatrudnieniu (wyrok z dnia 8 V 1962 r. — I GR 616/61).

Art. 24. Wina, jako jedna z podstaw odpowiedzialności cywilnej za szkodę, obejmuje tzw. „winę obiektywną”, czyli naruszenie określonych obowiązków i tzw. „winę subiektywną”, czyli subiektywne, zasługujące na negatywną ocenę społeczną, nastawienie psychiczne sprawcy szkody, w ramach którego odróżnić z kolei można zły zamiar, niedbalstwo, nieostrożność i inne postacie winy „nieumyślnej”.

Art. 24 dekretu z dnia 25 VI 1954 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin wprowadza tylko kwalifikowaną postać winy obiektywnej. Odpowiedzialność rodzi bowiem tylko naruszenie przez zakład obowiązków wynikających z przepisów dotyczących ochrony życia i zdrowia pracowników.

Ani powołany dekret z 25 VI 1954 r., ani żaden inny akt nie wprowadza natomiast zmian w omawianym przedmiocie do pojęcia winy subiektywnej, która towarzyszyć musi naruszeniu obowiązków wynikających z przepisów, które dotyczą ochrony życia i zdrowia pracowników. W konsekwencji odpowiedzialność

przewidzianą w art. 24 dekretu o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym ponosi uspołeczniony zakład pracy w razie jakiegokolwiek, subiektywnie zawinonego (choćby nieumyślnego) naruszenia obowiązków wynikających z przepisów o ochronie życia i zdrowia pracownika.

Od odpowiedzialności tej uspołeczniony zakład pracy nie może uchylić się w stosunku do pracownika w drodze umowy z osobą trzecią. Art. 24 omawianego dekretu jest bowiem normą bezwzględnie obowiązującą (wyrok z dnia 7 IV 1962 r. — 2 CR 546/61).

Art. 58. 1. Podstawą do uzyskania dodatku do renty przez pracowników nauki, przewidzianego w art. 58 dekretu o p.z.e., jest faktyczne zawodowe wykonywanie w jednej lub kilku placówkach naukowych zatrudnienia w charakterze pracownika naukowego (tj. profesora zwyczajnego, profesora nadzwyczajnego, docenta, adiunkta, starszego asystenta, asystenta), przy czym zatrudnienie to powinno być wykonywane w wymiarze godzin nie niższym niż wymaga obowiązujący wymiar zajęć (art. 7 ust. 2 dekretu o p.z.e.).

2. Pracownikom, którzy w momencie osiągnięcia wieku starczego byli zatrudnieni w charakterze pracowników nauki i nabyli prawo do renty starczej, albo uzupełnili później brakujący im dla nabycia prawa do renty okres zatrudnienia dalszą pracą w charakterze pracownika nauki, przysługuje dodatek z art. 58 dekretu do renty starczej niezależnie od tego, jak długo okres zatrudnienia w charakterze pracownika nauki poprzedzał datę osiągnięcia wieku starczego (odpowiedź SN w składzie 7 sędziów z dnia 20 XII 1963 r. — III Po 13/63 na pytanie prawne).

Zebrał

Tadeusz Wasylecki

4. ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH

Dekret z dnia 25 VI 1954 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. z 1958 r. nr 23, poz. 97)

Art. 10. Wprowadzony od lipca 1958 r. ekwiwalent za zawieszoną rentę starczą nauczyciela nie jest zarobkiem ani też dodatkiem do zarobków trwale wpływającym na wysokość zarobku i nie wchodzi do podstawy wymiaru renty.

Dla nauczycieli bowiem zatrudnionych po przyznaniu renty w pełnym wymiarze godzin, a więc za wynagrodzeniem przekraczającym 1000 zł, uchwała Rady Ministrów z 9 V 1958 r. nr 146/58 wprowadziła szczególną formę odpłaty w postaci ekwiwalentu, tj. wyrównania świadczenia pieniężnego za utracone z powodu zawieszenia renty środki materialne.

Uchwała ta wymienia szereg warunków, od których uzależnione jest przyznanie tego ekwiwalentu. Jednym z nich i to zasadniczym jest, że ekwiwalent ten nie może wchodzić w skład podstawy wymiaru wznowionej w przyszłości renty (wyrok z dnia 27 VI 1963 r. — TR I 1X87/62).

Art. 10. Różnicy pomiędzy wartością wyżywienia, otrzymanego przez pracownika przedszkola, a kwotą przez niego płaconą za to wyżywienie, nie uwzględnia się przy obliczaniu podstawy wymiaru renty (wyrok z dnia 4 IV 1963 r. — TR III 966/62).

Art. 10 dekretu i § 7 rozporządzenia ministra pracy i opieki społecznej z 22 XI 1956 r. w sprawie obliczania podstawy wymiaru renty (Dz. U. nr 59, poz. 280 i z 1958 r. nr 16, poz. 113)

Ekwiwalentu (odszkodowania) za niewykorzystany urlop, wypłaconego pracownikowi po rozwiązaniu stosunku pracy, nie uwzględnia się przy obliczaniu podstawy wymiaru renty. Nie ma bowiem podstawy do przyjęcia, że odszkodowanie to było zarobkiem za jeden z miesięcy, z których zarobki są miarodajne przy obliczaniu podstawy wymiaru renty. Przeciwnie stanowisko byłoby sprzeczne z przepisem art. 10 dekretu, gdyż za podstawę wymiaru renty przyjmowałyby się wówczas zarobki odpowiadające trzynastu, a nie dwunastu miesiącom (wyrok z dnia 19 I 1963 r. — TR III 3376/61).

Art. 11 i 57. 1. Za początek nieprzerwanego okresu zatrudnienia po wyzwoleniu uznać należy pierwszy dzień, w którym po oswobodzeniu spod okupacji hitlerowskiej pracownik podjął zatrudnienie w zakładzie pracy mieszczącym się na obszarze państwa polskiego.

2. W przypadku zatrudnienia pracownika po wyzwoleniu w zakładzie pracy mieszczącym się na obszarze ZSRR wydaje się słuszne uznanie za początek nieprzerwanego okresu zatrudnienia dzień podjęcia zatrudnienia, jednak nie wcześniej niż 20 VII 1944 r. (dzień oswobodzenia pierwszych miejscowości po lewej stronie Bugu).

Wynika to z § 8 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 V 1957 r. w sprawie szczegółowych warunków uzyskiwania świadczeń rentowych przez repatriantów (poz. 117 Dz. U.), który należy rozumieć w ten sposób, że okresy zatrudnienia za granicą, a więc i pracy wykonywanej na obszarze ZSRR należy przy ustalaniu prawa do renty według przepisów dekretu traktować tak samo, jak okresy zatrudnienia w Polsce. Jeśli zatem okresy zatrudnienia w Polsce przed wyzwoleniem nie mogą być zaliczane w myśl art. 11 dekretu na uprawnienia do dodatku z art. 57 dekretu, to nie mogą być również zaliczane na to uprawnienie okresy zatrudnienia w ZSRR przed wyzwoleniem pierwszych miejscowości na obszarze państwa polskiego.

Skoro w § 8 wyżej wymienionego rozporządzenia powołano w nawiasie § 7 ust. 1 rozporządzenia, należy uznać, że postanowienia zawarte w § 8 dotyczą wszystkich świadczeń przysługujących na podstawie przepisów dekretu, a więc także dodatku przewidzianego w art. 57 dekretu wyrok z dnia 6 VIII 1963 r. — TR I 944/63).

Art. 22. Przepis art. 22 ust. 1, który określa grono osób uprawnionych do nie zrealizowanych świadczeń rentowych, należy rozumieć w ten sposób, że pozostały przy życiu małżonek i dzieci wykluczają innych krewnych wymienionych w tym przepisie tylko w przypadku, gdy sami, zgodnie z ust. 2 tego artykułu, posiadają prawo do dalszego prowadzenia nie ukończonego jeszcze postępowania (wyrok z dnia 14 I 1963 r. — TR II 331/62).

Art. 36. Wypadek, który zdarzył się pracownikowi w czasie odbywania studiów lub wykonywania czynności związanych ze studiami, na które skierowany został przez zakład pracy, nie jest wypadkiem w zatrudnieniu. Pracownik bowiem odbywając studia ani nie wykonuje swych zwykłych czynności pracownika, ani nie wykonuje polecenia swego zwierzchnika służbowego, ani też nie wykonuje wreszcie czynności w interesie zakładu w rozumieniu art. 36 ust. 2 pkt 1 i 2 dekretu o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym (wyrok z dnia 1 IV 1963 r. — TR II 978/61).

Art. 36. Na tle stanu faktycznego, polegającego na tym, że pracownik po samowolnym opuszczeniu zakładu pracy, rzekomo w celu spożycia kolacji, w drodze powrotnej z domu do zakładu pracy odległego o 2 km uległ wypadkowi, Trybunał

orzekł, iż w świetle przepisu art. 36 ust. 2 pkt. 4 dekretu oraz orzecnictwa Trybunału nie ma żadnej podstawy do przyjęcia, iż za pozostające w związku z zatrudnieniem (a tym samym dające prawo do wyższych świadczeń) oprócz wypadków zaszłych w drodze do pracy, podjętej w celu rozpoczęcia tej pracy oraz oprócz wypadków zaszłych w drodze powrotnej do pracy, podjętej w celu kontynuowania tej pracy po przerwie, przewidzianej jednolicie dla wszystkich lub niektórych grup pracowników na podstawie umów o pracę, układów zbiorowych, regulaminów pracy lub tp., uważa się również wypadki zaszłe w czasie spowodowanej w interesie pracownika przerwy w pracy, chociażby w czasie tej przerwy pracownik znajdował się w drodze powrotnej do pracy w celu kontynuowania tej pracy.

W przypadku gdy pracownik samowolnie opuścił zakład pracy, mamy do czynienia z zerwaniem w ogóle z pracą, a w przypadku gdy kierownictwo zakładu pracy wyraziło zgodę na wyjście z zakładu pracy, mamy do czynienia jedynie z usprawiedliwioną przerwą w pracy. Wypadki zatem zaszłe w czasie takich przerw, chociażby one zaszły w drodze powrotnej do pracy, są zawsze wypadkami w czasie przerwy w pracy i w czasie przebywania pracownika poza zakładem pracy, a nie wypadkami w drodze do pracy w rozumieniu art. 36 dekretu (wyrok z dnia 9 IX 1963 r. — TR III 1017/63).

Art. 46 ust. 2. Przepis ten, uzależniający powstanie prawa do renty rodzinnej osoby, która zawarła związek małżeński z rencistą, od tego, aby związek ten trwał co najmniej 3 lata, ma zastosowanie we wszystkich przypadkach, gdy osoba, po której miałyby przysługiwać renta rodzinna, była w chwili zawarcia związku małżeńskiego uprawniona do jednej z rent przewidzianych w dekrete bez względu na jakiegokolwiek inne okoliczności, a w szczególności bez względu na to, czy prawo do renty uległo zawieszeniu.

Przyjęcie, że nie jest rencistą w rozumieniu art. 46 ust. 2 osoba, która ze względu na wykonywanie zatrudnienia miała zawieszona prawo do renty w dacie zawarcia małżeństwa, nie jest uzasadnione, gdyż wykładnia taka uzależniałaby prawo do renty rodzinnej od przepisów o zawieszeniu rent. Powodowałoby to nienabywanie uprawnień do rent rodzinnych tylko w tych przypadkach, w których ze względu na szczególne przyczyny uprawnień do renty pracowniczej (inwalidztwo I grupy, inwalidztwo z powodu wypadku w zatrudnieniu) lub ze względu na rodzaj zatrudnienia wykonywanego po przyznaniu renty (pracownicy służby zdrowia, nauczyciele) wykonywanie zatrudnienia nie powodowałoby zawieszenia prawa do renty pracownika (wyrok z dnia 24 IV 1963 r. — TR II 2925/62).

Dekret z dnia 14 VIII 1954 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (Dz. U. z 1958 r., nr 23, poz. 98)

Art. 3. Warunek powstania inwalidztwa najpóźniej w ciągu sześciu miesięcy po zwolnieniu ze służby wojskowej odnosi się również do inwalidów wojennych.

Ustęp 4 art. 3 dekretu o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych nie zawiera bowiem odrębnego określenia, kogo uważa się za „inwalidę”, mówiąc o żołnierzu, który stał się inwalidą. Stąd wniosek, że należy szukać pojęcia inwalidy w innych przepisach. Takim przepisem jest ustęp 1 art. 3, który przez użycie liczby mnogiej daje ogólne pojęcie „inwalidów wojskowych”. Ustęp 4 art. 3 dekretu mówiącego o inwalidzie wojennym należy zatem rozumieć w ten sposób, że inwalidą wojennym jest ten spośród inwalidów wojskowych, którego inwalidztwo pozostaje w związku z działaniami wojennymi (wyrok z dnia 28 V 1963 r. — TR I 472/63).

Ustawa z dnia 28 V 1957 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin (Dz. U. z 1958 r., nr 23, poz. 99)

Art. 4. Nie zalicza się w wymiarze półtorakrotnym okresu pracy górnika, w którym górnik był zatrudniony częściowo pod ziemią, a częściowo na powierzchni, chociażby przeważała praca pod ziemią. W myśl bowiem art. 4 ustawy w wymiarze półtorakrotnym zalicza się tylko prace górników zatrudnionych w kopalniach węgla pod ziemią i wykonujących najcięższe prace, a mianowicie bezpośrednio w przodkach przy urabianiu i ładowaniu urobku oraz przy głębieniu szybów. Innym zaś pracownikom tylko wówczas, jeżeli są zatrudnieni pod ziemią i jeżeli są równocześnie członkami drużyn ratowniczych lub pracują w charakterze mechaników sprzętu ratowniczego tych drużyn.

Skoro przepis art. 4 jako przepis specjalny zezwala na zaliczenie w wymiarze półtorakrotnym lat przynależności do drużyn ratowniczych tylko pracownikom zatrudnionym pod ziemią, nie można tego przepisu stosować do pracowników wykonujących prace mieszane (częściowo na dole, częściowo na powierzchni) względnie prace równorzędne z pracą górniczą (wyrok z dnia 7 II 1963 r. — TR 1-992/62).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 V 1958 r. w sprawie zawieszania prawa do renty oraz zasad wypłacania inwalidzkiej renty wyrównawczej (Dz. U. nr 59, poz. 111 oraz z 1962 r. nr 24, poz. 110 i nr 43, poz. 205)

§ 8. O zastosowaniu ust. 1 § 8 rozporządzenia w sprawie zawieszania prawa do renty decyduje data założenia przedsiębiorstwa, a nie okoliczność, czy i kiedy właściciel osiągnął z niego dochody.

Zgodnie bowiem z § 8 ust. 1 rozporządzenia prawo do renty ulega zawieszeniu, jeżeli osoba uprawniona jest w całości lub części właścicielem przedsiębiorstwa przemysłowego lub handlowego bez względu na wysokość osiąganych z tego tytułu dochodów.

Przedsiębiorstwo to może zatem przynosić znikome dochody, albo nawet deficyt, a mimo to z mocy wspomnianego przepisu renta właściciela podlega zawieszeniu. Przyjęcie zatem daty wykupu karty rejestracyjnej, od której przedsiębiorstwo zaczęło istnieć według przepisów prawnych, było trafne (wyrok z dnia 14 II 1963 r. — TR I 1285/62).

Prawo o sądach ubezpieczeń społecznych

Art. 102. Dopóki właściwy sąd nie wyda orzeczenia o ubezwłasnowolnieniu, sąd ubezpieczeń społecznych nie ma podstawy do stwierdzenia braku zdolności procesowej strony.

Uchwała 7 sędziów Sądu Najwyższego z 12 XII 1960 r. (I CO 25/60) ustaliła bowiem następującą zasadę prawną: „Jeżeli sąd dojdzie do przekonania, że strona w procesie ze względu na jej stan psychiczny znajduje się w stanie trwale wyłączającym świadome i swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli, a stan ten zagraża jej interesom, powinien uznać udział prokuratora w sprawie za potrzebny i zawiadomić go o tym (art. 92 k.p.c.). W razie wystąpienia przez prokuratora z wnioskiem o ubezwłasnowolnienie tej strony, sąd zawiesza postępowanie w procesie (art. 191 pkt.1 k.p.c.)”.

Skoro na wezwanie sądu prokurator odmówił wystąpienia z wnioskiem o ubezwłasnowolnienie skarżącego, sąd nie miał podstawy stwierdzić z urzędu, że skarżący pełnoletni i nie ubezwłasnowolniony jest pozbawiony zdolności procesowej (postanowienie z dnia 4 V 1963 r. — TP III 4172/62).

Art. 160. Przesłania Trybunałowi skargi rewizyjnej przez Okręgowy Sąd Ubezpieczeń Społecznych z podaniem w piśmie przewodnim, że skarga została wniesiona w terminie, nie można uznać za równoznaczne z przywróceniem uchybionego terminu w trybie art. 160 (postanowienie z dnia 25 IV 1963 r. — TR III 1644/63).

Zebrał
Tadeusz Wasylecki

5. ORZECZNICTWO GŁÓWNEJ KOMISJI ARBITRAŻOWEJ

Ustawa z dnia 18 VII 1950 r. — przepisy ogólne prawa cywilnego (Dz. U. nr 34, poz. 311)

Art. 3. W przypadku gdy jednostka gospodarki uspołecznionej użyczyła doraźnie innej jednostce tejże gospodarki, znajdującej się w wyjątkowych trudnościach lokalowych, pomieszczenia w swoim budynku, a następnie pomieszczenie to stało się niezbędnie potrzebne użyczającemu — żądanie eksmisji nie narusza zasad współżycia społecznego w państwie ludowym (art. 3 p.o.p.c.) (10 X 1962 r. — 7401/62).

Kodeks zobowiązań z dnia 27 X 1933 r. (Dz. U. nr 82, poz. 598 wraz ze zmianami)

Art. 134. Jednostka, która w ramach swoich fachowych kwalifikacji udzieliła innej jednostce opinii stwierdzającej możliwość i opłacalność wykonania remontu budynku, obowiązana jest do zapłaty odszkodowania, jeżeli w wyniku tej opinii — wydanej bez dostatecznego zbadania rzeczywistego stanu technicznego budynku — przystąpiono do wykonywania remontu, którego w toku robót zaniechano, ponieważ okazał się nieopłacalny (9 X 1962 r. — 11-0626/62).

Prawo upadłościowe (Dz. U. z 1934 r., nr 93, poz. 834)

Art. 34 § 1. W postępowaniu arbitrażowym wszczętym na skutek zgłoszenia przez syndyka masy upadłości spółdzielni przeciwko przedsiębiorstwu państwowemu wniosku o zasądzenie roszczenia pieniężnego dopuszczalne jest potrącenie wierzytelności pozwanego z wierzytelności upadłej spółdzielni.

Z motywów uzasadnienia:

... Prawo upadłościowe, uznając w art. 34 § 1 dopuszczalność potrącenia długu upadłego z długiem wierzyciela, tym samym przyznało dłużnikowi upadłego, będącemu równocześnie jego wierzycielem, prawo zwolnienia się z obowiązku uiszczenia długu poprzez potrącenie z niego swej wierzytelności. Zgodnie bowiem z uzasadnieniem do projektu wyżej wymienionego przepisu „nie byłoby słuszne, aby wierzyciel miał obowiązek uiszczenia całego swego długu, a swojej wierzytelności musiał dochodzić na równi z innymi wierzycielami, zadowolając się tylko kwotą, jaka z majątku masy przypadnie na wierzycieli” (wg Artmana, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, s. 87). Ma to istotne znaczenie zwłaszcza, gdy wierzycielem upadłego jest jednostka państwowa, ponieważ w takiej sytuacji potrącenie jest podyktowane ponadto zasadą ochrony własności państwowej.

Powyższe motywy są rozstrzygające również dla kwestii dopuszczalności potrącenia w postępowaniu arbitrażowym wszczętym przez syndyka przeciwko jednostce państwowej;

Zarówno bowiem przepisy prawa upadłościowego, jak i przepisy o postępowaniu arbitrażowym, nie ograniczają masy upadłości w dochodzeniu wierzytelności

przysługującej upadłemu. Gdyby więc przyjąć, że pozwany nie może się zasłonić w toku postępowania arbitrażowego potrąceniem swojej wierzytelności w formie zarzutu lub wniosku wzajemnego bez uprzedniego zgłoszenia jej w postępowaniu upadłościowym i uznania jej w tym postępowaniu, to taki pogląd prowadziłyby do sytuacji, w której masa upadłości uzyskałaby zaspokojenie swej wierzytelności na podstawie orzeczenia arbitrażowego, natomiast pozwany zmuszony byłby dochodzić swej wierzytelności od masy, przez co prawo wierzyciela do potrącenia nie mogłoby być faktycznie zrealizowane i wierzytelność ta mogłaby nie uzyskać w całości lub w części zaspokojenia. Powyższy zatem pogląd, jako prowadzący w swych konsekwencjach do naruszenia własności państwowej, jest nie do przyjęcia ... (13 II 1963 r. — BO-10633/62).

Dekret z dnia 24 XII 1952 r. — o przewozie przesyłek i osób kolejami (Dz. U. nr 4, poz. 7 z 1953 r.)

Art. 126 i 127. Kolej nie ma obowiązku protokolarnego ustalenia na stacji przeznaczenia wagi przesyłki, jeżeli odbiorca, wzywając kolej — bezpośrednio po otrzymaniu awiza o nadejściu przesyłki — do dokonania takiego ustalenia, nie tylko nie twierdził, że przesyłka uległa częściowemu zaginięciu lub uszkodzeniu, ale nawet nie dał wyrazu jakimkolwiek podejrzeniom w tym kierunku (22 I 1963 r. — BO-10786/62).

Dekret z dnia 25 VI 1954 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (tekst jednolity — Dz. U. z 1958 r. nr 23, poz. 97)

Art. 24 ust. 1. Podstawą opartego na art. 24 ust. 1 dekretu o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. z 1958 r., nr 23, poz. 97) roszczenia Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w stosunku do uspołecznionego zakładu pracy jest wykazanie winy zakładu pracy, polegającej na niezachowaniu obowiązku zapewnienia pracownikowi bezpieczeństwa wykonywanej pracy.

Uspołeczniiony zakład pracy nie ma więc obowiązku zwracać ZUS-owi świadczeń wypłaconych przezeń w związku z wypadkiem, jakiemu uległ pracownik w czasie jazdy samochodem pracodawcy — choćby kierowca został skazany za spowodowanie wypadku — jeżeli pracodawcy nie można zarzucić uchybień w zakresie zachowania zasad bezpieczeństwa pracy, w szczególności, jeżeli samochód był w odpowiednim stanie technicznym, a jego prowadzenie powierzone zostało przez pracodawcę osobie posiadającej właściwe prawo jazdy w okolicznościach, które nie wskazywały na możliwość spowodowania przez tę osobę wypadku (15 XII 1962 r. — BO-6090/62).

Zarządzenie Przewodniczącego Komisji Planowania przy Radzie Ministrów z dnia 9 IV 1959 r. — w sprawie przydziałów, rozdzielników i uzgodnień dostaw oraz ogólnych warunków dostawy pomiędzy jednostkami gospodarki uspołecznionej (M. P. nr 37, poz. 167, zm. M. P. z 1961 r. nr 84, poz. 350)

§ 91 ust. 1. Bieg terminu prekluzyjnego dla dochodzenia odszkodowania (kary) umownego za niewykonanie dostawy i za zwłokę w wykonaniu dostawy rozpoczyna się w dniu, w którym dostawa miała być wykonana.

Bieg terminu prekluzyjnego dla dochodzenia odszkodowania (kary) umownego związanego z nienależytym wykonaniem umowy dostawy rozpoczyna się nie później niż z dniem, w którym dostawa miała być wykonana, choćby podstawa do dochodzenia tego odszkodowania (kary) umownego powstała w terminie późniejszym.

Z motywów uzasadnienia:

... W razie gdy dostawca nie wykonuje zobowiązania dostawy, odbiorcy przysługuje roszczenie o wykonanie dostawy lub roszczenie zastępcze o wynagrodzenie szkód spowodowanych jej niewykonaniem. Przewidziane w ogólnych lub branżowych warunkach dostawy kary umowne, należne odbiorcy w przypadku odstąpienia przez niego od umowy z winy dostawcy, są szczególnym rodzajem roszczenia odszkodowawczego uzasadnionego faktem niewykonania obowiązku dostawy. Skoro zatem roszczenie o wykonanie dostawy stało się wymagalne w dniu, w którym dostawa miała być wykonana, to w tym samym dniu stają się wymagalne roszczenia zastępcze, a więc roszczenie odszkodowawcze i roszczenie z tytułu kar umownych za niewykonanie dostawy; ich celem jest zapewnienie odbiorcy ekwiwalentu za świadczenie podstawowe.

Ustalenie późniejszej daty wymagalności roszczeń z tytułu kar za niewykonanie dostawy doprowadziłyby do sytuacji, w której roszczenie zastępcze miałyby dłuższy termin dochodzenia niż roszczenie podstawowe i mogłyby być realizowane w tym czasie, kiedy podstawowe roszczenie o realne wykonanie zobowiązania w naturze już wygasło.

Niesporne jest, że roszczenie o kary za zwłokę w wykonaniu dostawy staje się wymagalne również z dniem popadnięcia dostawcy w zwłokę z wykonaniem dostawy...

Nietrafnie natomiast zaskarżone orzeczenie rozróżnia daty wymagalności roszczeń z tytułu poszczególnych rodzajów kar związanych z nienależyтым wykonaniem dostawy. Wszelkie bowiem roszczenia odszkodowawcze, związane z nienależyтым wykonaniem dostawy, jak: kary za dostarczenie przedmiotów niezamówionych albo przedmiotów dostarczonych z wadami, bądź w innych asortymentach lub gatunkach niż zamówione, kary za dostarczenie przedmiotu dostawy bez opakowania lub nieodpowiednio opakowanego, kary za zwłokę w zadysponowaniu przedmiotem postawionym przez odbiorcę do dyspozycji dostawcy w związku z reklamacją wad, stają się wymagalne w dniu, w którym nastąpiło naruszenie przez dostawcę obowiązku świadczenia, a więc w dniu wykonania dostawy, jeżeli wykonana została w przewidzianym umownie terminie lub w dacie, w której dostawa miała być wykonana, jeżeli wykonanie dostawy nastąpiło po terminie umownym... (31 XII 1962 r. — 1-7024/62).

§ 91 ust. 1 pkt 1 lit. a. Dostawca podpisując umowę na giełdzie przed zbilansowaniem wszystkich zamówień działa na własne ryzyko i nie może odstąpić od umowy na tej podstawie, że uzyskana na giełdzie suma wszystkich zamówień nie osiągnęła minimum produkcyjnego. Jeżeli dostawca umowy tej nie wykona, nie doprowadziwszy uprzednio do jej zmiany we właściwym trybie, to obowiązany jest do zapłaty odszkodowania umownego (23 X 1962 r. 1-6585/62).

§ 91 ust. 1 pkt 1 lit. b. Odbiorca dochodząc swych roszczeń z tytułu rękojmi nie ma obowiązku przeprowadzać dowodu, jaka była przyczyna wadliwości dostarczonego artykułu (14 II 1963 r. — BO-10210/62).

§ 92. Dostawca, który nie wykonał umowy dostawy, obowiązany jest zapłacić odbiorcy nie tylko odszkodowanie umowne za niewykonanie dostawy, ale także odszkodowanie umowne za zaistniałą zwłokę, obliczone za okres do chwili odstąpienia od umowy przez odbiorcę.

Z motywów uzasadnienia:

... Zgodnie z treścią § 92 ogólnych warunków dostaw w obrocie krajowym z dnia 9 IV 1959 r. (M. P. nr 37, poz. 167) w razie odstąpienia przez jedną ze

stron od umowy, odszkodowanie umowne za zwłokę należy się niezależnie od odszkodowania umownego za niewykonanie umowy. Wskazanie w tym przepisie postanowienia § 32 ust. 2 o.w.d — wbrew ustaleniom OKA — nie ma być taksonomijnym wyszczególnieniem przypadków, w których kumulowanie tych odszkodowań jest dopuszczalne, gdyż wówczas można by to sprecyzować wyraźniej, lecz przez wymienienie tego postanowienia należy rozumieć, że i w tym przypadku istnieje możliwość kumulacji odszkodowań... (27 XII 1962 r. — 1-9541/62).

Zarządzenie ministra przemysłu lekkiego z dnia 19 VIII 1959 r. w sprawie branżowych warunków dostawy obuwia, galanterii i artykułów jutr żarskich (M. P. nr 77, poz. 409)

§ 15 ust. 2. Bieg terminu prekluzyjnego dla roszczeń z tytułu odszkodowania umownego za niewykonanie dostawy rozpoczyna się z upływem umownego terminu dostawy; nie powoduje przesunięcia początku biegu prekluzji przepis § 15 ust. 2 branżowych warunków dostawy obuwia, galanterii i artykułów futrzarskich (M. P. z 1959 r. nr 77, poz. 409) przewidujący trzydniową tolerancję w zakresie terminu wykonania dostawy (28 I 1963 r. — 1-390/62).

Zarządzenie przewodniczącego Komisji Planowania przy Radzie Ministrów z dnia 16 X 1959 r. w sprawie uzgodnień dostaw i ogólnych warunków dostaw związanych z obrotem z zagranicą pomiędzy jednostkami gospodarki społecznej (M. P. nr 92, poz. 494, zm. M. P. z 1961 r., nr 84, poz. 350)

§ 14 ust. 2 o.w.d. eksport. 1. Centrala handlu zagranicznego ponosi skutki niedochowania należytej staranności w zakresie skoordynowania warunków zawartego przez nią z zagranicznym odbiorcą kontraktu z treścią umowy łączącej tę centralę z krajowym sprzedawcą, gdyż za niezachowanie warunków kontraktu z zagranicznym odbiorcą co do jakości towaru sprzedawca nie odpowiada, jeżeli nie potwierdził tego kontraktu.

2. Zgodnie z § 14 ust. 2 ogólnych warunków dostaw towarów przeznaczonych na eksport (M. P. z 1959 r., nr 92, poz. 494), gdy według umowy miejscem dostawy jest skład w Polsce, należy oceniać indywidualnie, w zależności od rodzaju towaru i konkretnych okoliczności faktycznych, czy nabywca utracił roszczenie z tytułu rękojmi za wady i braki na skutek niezbadania towaru niezwłocznie z należytą wymaganą w danych okolicznościach i właściwą dla danego towaru starannością (8 I 1963 r. — BO-5902/62).

Uchwała nr 314 Rady Ministrów z dnia 8 VIII 1961 r. w sprawie usprawnienia kooperacji przemysłowej (M. P. nr 69, poz. 296)

Producent części maszyn potrzebnych do produkcji wyrobu finalnego nie może odmówić zawarcia umowy dostawy w ramach kooperacji przemysłowej, jeżeli właściwe Zjednoczenie wskazało tego producenta jako dostawcę (6 IX 1962 r. — 1-7069/62).

Zarządzenie ministra budownictwa i przemysłu materiałów budowlanych z dnia 14 IV 1958 r. w sprawie umów o roboty budowlano-montażowe wykonywane przez przedsiębiorstwa państwowe (M. P. nr 32, poz. 186)

§ 60 ust. 2. Podwykonawca robót budowlanych, który wprawdzie ukończył całość powierzonych mu robót w terminie umówionym z generalnym wykonawcą, jednakże opóźnił się z wykonaniem fragmentów tych robót w stosunku do terminów przewidzianych w harmonogramie koordynacyjnym, obowiązany jest do uiszczenia generalnemu wykonawcy odszkodowania na zasadach ogólnych, jeżeli

generalny wykonawca udowodni, że wskutek tego opóźnienia poniósł stratę (19 XI 1962 r. — II-8142/62).

Zarządzenie nr 59 przewodniczącego Komisji Planowania przy Radzie Ministrów z dnia 27 X 1961 r. w sprawie prac nad rozdziałem robót budowlano-montażowych w 1962 r. (nie publikowane)

Przedsiębiorstwo budowlane nie może się uchylić od zawarcia z inwestorem umowy na wykonanie robót, które decyzją Wojewódzkiej Komisji Rozdziału Robót przydzielone zostały temu przedsiębiorstwu do wykonania (19 IX 1962 r. — 11-6793/62).

Zarządzenie ministra budownictwa i przemysłu materiałów budowlanych z dnia 7 XI 1959 r. w sprawie umów o roboty budowlano-montażowe wykonywane na rzecz jednostek gospodarki uspołecznionej przez jednostki gospodarki nie uspołecznionej (M. P. nr 97, poz. 521)

Rzemieślnicza spółdzielnia zaopatrzenia i zbytu wykonująca za pośrednictwem swych członków roboty budowlane odpowiedzialna jest za materiały do budowy pobrane przez tych członków od zamawiającego roboty, jeżeli spółdzielnia nie wyznaczyła innych przedstawicieli.

Z motywów uzasadnienia:

... W tych warunkach zespół rewizyjny uznał, że ocena okoliczności faktycznych dokonana przez GKA w zaskarżonym orzeczeniu i przyjęcie, że członkowie pozwanej spółdzielni, którzy pobierali materiały od powoda, powinni być w danym przypadku traktowani jako pełnomocnicy pozwanej spółdzielni upoważnieni do dokonania tych czynności w imieniu i na rzecz pozwanej spółdzielni, nie jest sprzeczne z materiałem dowodowym i — wbrew rewizji nadzwyczajnej — nie stanowi istotnego naruszenia prawa. Skoro zaś materiały pobrane zostały w imieniu pozwanej spółdzielni, to strona pozwana odpowiada za całość pobranych materiałów i powinna była — zgodnie z zasadami potwierdzonymi w zarządzeniu ministra budownictwa i przemysłu materiałów budowlanych z dnia 7 XI 1959 r. (M. P. nr 97, poz. 521), obowiązującym rzemieślnicze spółdzielnie w zakresie zawierania umów o roboty budowlane wykonywane na rzecz jednostek uspołecznionych wyliczyć się wobec powoda z powierzonych jej materiałów i materiały niewbudowane powodowi zwrócić, materiały zaś wbudowane rozliczyć z powodem w ramach rozliczeń przeprowadzonych za wykonane roboty, do których wartości wliczona jest również wartość materiałów użytych do robót (22 IX 1962 r. — BO-5645/62).

Ustawa z dnia 30 I 1959 r. — prawo lokalowe (jednolity tekst Dz. U. nr 47, poz. 227)

Art. 6 ust. 2. Wykonywanie przez najemcę nieruchomości, pozostającej w zarządzie Miejskiego Zarządu Budynków Mieszkalnych, pewnych czynności należących do obowiązków zarządcy nieruchomości, nie zwalnia najemcy od obowiązku uiszczania czynszu (15 XII 1962 r. — BO-5663/62).

Uchwała nr 35 Rady Ministrów z dnia 15 I 1955 r. w sprawie ustalenia stawek czynszu za dzierżawę niektórych gruntów stanowiących własność państwa lub mienie opuszczone (M. P. nr 25, poz. 251)

Uchwała nr 35 Rady Ministrów z dnia 15 I 1955 r. w sprawie ustalenia stawek czynszu za dzierżawę niektórych gruntów stanowiących własność państwa lub mienie opuszczone (M. P. nr 25, poz. 251) nie ma zastosowania do umowy dzierżawy gruntu należącego do jednostki spółdzielczej (9 XI 1962 r. — III-5508/62).

Uchwała Prezydium Rządu z dnia 24 VI 1950 r. w sprawie przekazywania przedsiębiorstw, zakładów lub ich części oraz przedmiotów majątku trwałego pomiędzy państwowymi jednostkami gospodarczymi a jednostkami spółdzielczymi (M. P. nr A-78, poz. 911, zm. M. P. z 1954 r., nr 93, poz. 1024)

Przekazanie własności nieruchomości przez państwową jednostkę gospodarczą na rzecz jednostki spółdzielczej może nastąpić tylko na podstawie decyzji wydanej w obowiązującym trybie, zawierającej wyraźne stwierdzenie o przekazaniu na własność (17 XI 1962 r. — BO-3830/62).

Zebrał
Zenon Kłafkowski